

Prof. dr Predrag Nemec
Univerzitet „Braća Karić“
Fakultet za menadžment u sportu, Beograd

PRIMENA EKS TESTA U SPORTSKOM PRAKSISU

Testovi i testiranja sa obiljem nepoznanica, neotkrivenih i neutvrđenih faktora pojavili su se neznatno pre XX veka, 1897. godine. Prva decenija dvadesetog veka smatra se vremenom nastanka testova i testiranja u pronalaženju i procenjivanju nastavnih metoda. Za taj period vezan je prestanak mehaničkog učenja i verovanja da su proizvodi učenja nemerivi. Druga decenija protekla je u znaku nastanka mnogih testova i nastojanja da se proširi njihova primena u savremenoj nastavnoj praksi učenja i obučavanja. Do 1930. godine pojavilo se preko hiljadu standardizovanih testova. Isto tako, u tom periodu počinje statistička analiza rezultata testiranja. Treća decenija prolazi uglavnom u standardizovanju testova i njihovom popularizovanju u praktičnoj primeni. Posebno mesto zauzimaju testovi za procenu inteligencije. U četvrtoj deceniji nastaje period razrađivanja i modeliranja vrednovanja rezultata testiranja. Najnehumaniji period testiranja desio se za vreme Drugog svetskog rata u koncentracionim logorima kada su eksperimente i testove iz oblasti medicinskih i drugih nauka vršili na zatočenicima. Naravno, tada se došlo do rezultata koji se i danas koriste kao platforma za buduća naučna istraživanja. Posle Drugog svetskog rata postignuti su veoma zapaženi rezultati u širenju testiranja i vrednovanja. U kasnijem posleratnom periodu došlo je do blagog zastoja u testiranjima i procenama klasičnog oblika i sveopšte brige kako preživeti sve tragedije koje su zadesile čovečanstvo. Peta i šesta, pa čak i sedma decenija predstavljaju period koji, kao što je slučaj i sa ostalim pojavama koje postanu moderne, sklone su preterivanjima u primeni testova. Zbog toga je to vreme zaslužno dobilo naziv „*vreme testomanije*“. Potreba za testiranjem dovela je do stvaranja velikog broja testova i njihove primene u praksi. Mnogi od njih pokazali su vremenom brojne nedostatke i nedoslednosti. One su docnije postajale manje jer su testovi bivali sve bolji i savremeniji.

Osma i deveta decenija su period šire primene računara i njegovih programa koji dovode do lakše, savremenije i preciznije obrade podataka dobijeni testiranjem.

Period **kompjuterizacije** opstaje duže vreme i ulazi sigurnim koracima u XXI vek jer pruža ogromne mogućnosti u skraćivanju vremena za obradu tih podataka i njihove analize, a osim toga dostupan je i veliki broj informacija iz celog sveta.

U pronalaženju raznih vrsta testova i spoznajnih metoda usavršena je i jedna metoda u medicinskim naukama, koja se pojavila pre tridesetak godina, u kojoj su određene odluke, na osnovu laboratorijskih rezultata, donosili lekari specijalisti iz tretirane problematike. **Konzilijum lekara** specijalista daje svoj *ekspertski* sud (ekspertizu) o proceni bolesti, način pristupanja lečenju, preuzimanje odgovornosti za operativne zahvate ili još delikatnije situacije. Ovakav pristup pripada **iskustveno terijska kategoriji**.

Osim pomenutih testiranja i saznavnih metoda u novije vreme pojavila se **Delfi metoda** u kriminalističkoj službi, koja se bazira na ličnom iskustvu pojedinca iz određene oblasti. Dobijene informacije Delfi metodom se ne mogu otkriti testiranjem, ali na osnovu tih informacija se takođe ne može rešavati svaka novonastala situacija za koju su neophodni novi parametri. Ovakav pristup pripada isključivo **iskustvenoj kategoriji**. Međutim, pokazalo se da naučne metode mogu da se primene i u ovoj oblasti preko **forenzičara**, koji istražuju događaje pomoću raznih naučnih dostignuća, a onda uklapaju u završnu sintezu i iskustvene rezultate koje doprinose konačnom rešavanju ključnog problema. Uključivanjem forenzičara, ovaj metod je svrstan u **iskustveno naučnu kategoriju**.

Sport je jedna od najinteresantnijih delatnosti u kojoj se pojavljuju testiranja u cilju pronalaženja talenata pre nego što izađu na sportsku scenu. Predmet motoričkog istraživanja može biti genetičko ishodište funkcionalnih sistema ispoljavanja i specijalne motorike, kao dela celokupne ljudske motorike, zatim priroda sklopa određene motoričke organizacije, kao i progresivne promene u sistemu ispoljavanja traženih sposobnosti. Ovde takođe nije bilo mere u izboru testova i njihovom broju, pa se preterivalo u svakom pogledu. Pokušaji da se primene naučna dostignuća u sportu pretežno su imala svoje pozitivne rezultate ali vrlo često i negativne koje su dovodili do narušavanja osnovnog sportskog kodeksa ponašanja fair play-a. Drastičniji primeri mogu dovesti i do svesnog ili nesvesnog ugrožavanja života sportiste zbog ostvarenja planiranih sportskih rezultata koji donose izvesne beneficije ili bolji društveni status. Osim toga, u nekim sportskim disciplinama profit je bio toliki da su pojedini sportisti kao i njihovi „prateći vokali“ po svaku cenu bili spremni na sve. Da bi se u novijoj sportskoj teoriji došlo do upotrebe naučnih metoda u pronalaženju talenata počinje se od onog što je najslabije, a to je selekcija. Danas u nauci postoji stanovište da dominira laboratorijska selekcija koja pronalazi kod dece „klicu“ ili **sportski kod** koji daje za pravo verovanje da će to dete postati vrhunski sportista u nekom budućem periodu. Greške su svedene na minimum jer se naučna dostignuća i iz drugih naučnih oblasti koriste kao oslonac sportskog istraživanja.

EKS test, ima za cilj ekspertsku procenu stručnjaka iz oblasti koja se bavi stvaranjem i razvojem budućih sportista. Broj eksperata potrebnih za procenu iz ove oblasti zavisi od materijalnih mogućnosti istraživačkog tima, a u minimalnoj varijanti ne sme da bude ispod pet. Ekspertska procena se vrši tako što budući spor-

tista izvođenjem zadatih motornih radnji pomoću određenog sportskog rekvizita dobija ocenu od 1 do 5. Ukoliko je veći broj eksperata podrazumeva se da će obavezno biti i veći broj valorizatorskih pokazatelja. Što su ocene većeg broja eksperata usaglašenije to je i procena za selekciju sportista validnija. Međutim, problem je u tome kod kog broja eksperata se zaustaviti i zašto? Odgovor na ovo pitanje može prevashodno da pruži uglavnom sportski praksis. Postoji istraživanje izvršeno 2002. godine u kome su bili primenjeni sportski testovi kao i ekspertska procena. Tada je ustanovljeno da su već pomenuti sportski testovi imali veliku kompatibilnost sa EKS testom. Rezultati dobijeni sportskim testiranjem su upoređeni sa ekspertskom procenom i pomoću komparativne analize ova dva metoda došlo se do valorizacije EKS testa u najvećoj meri zbog toga što dobijeni rezultati sportskim testiranjem i ekspertskom procenom imaju približno ujednačene parametre u zaključku. Pored toga, EKS test je daleko jeftiniji, a sa velikom sigurnošću je moguće utvrditi da može biti vrednovan na visokoj naučnoj zasnovanosti. Izgrađivanje specifične spretnosti i okretnosti se naslanja i većim delom uklapa u već oformljene motoričke sisteme. Isto tako, jednim manjim delom sazreva i sistem specifične motorike istovremeno sa razvojem i dozrevanjem drugih sistema. Da bi EKS test u punoj meri postao primenjiv treba obratiti pažnju na to da:

- za pomenuti test je neophodno pronaći eksperte iz oblasti koja se testira;
- u toku obavljanja ekspertske procene nikada motorne radnje nisu iste;
- motorne radnje u sportskom testiranju mogu se utrenirati, što inače nije dozvoljeno.

Svaki inovacioni test mora proći detaljnu analizu i praktičnu kontrolu svoje validnosti. Zbog toga je vreme najmerodavniji sudija i ovog testa. Kao potvrda ovoj tvrdnji najbolje mogu da posluže postojeći „skauti“ koji su već prisutni u sportskom praksisu.

Budućnost sporta pripada *naučno spoznajnoj kategoriji*.

THE APPLICATION OF EKS TEST IN SPORTING PRACTICE

This study treats the birth and history of testing in general and the application of EKS test in particular, as an expert evaluation of specific motoric abilities with children. It is based on professional experience and is scientifically proved later. This test has several advantages on previous tests. It is less expensive and more efficient as well as easier in its application.